

Staroslověnština – slovesné třídy

atematická slovesa:

Staroslověnština – slovesné třídy

atematická slovesa:

byti

věděti

dati

jasti

iměti

Staroslověnština – slovesa

minulé časy

–jednoduché (tvoří se od kmene infinitivního/minulého)

aorist – prostý minulý čas, překl. dokonavě

imperfektum – nedokonavý

–složené

„perfektum“, plusquamperfektum (*l*-ové participium)

Staroslověnština – slovesa

aorist asigmatický (sigma = hláska „s“) – I.A a II.A tř.

vedъ	vedomъ	vedově
vede	vedete	vedeta
vede	vedo	vedete

aorist sigmatický (starší)

bychъ	bychomъ	bychově
by_	byste	bysta
by_	byše	byste

Staroslověnština – slovesa

imperfektum

zna achъ	zna achomъ	zna achově
zna aše	zna ašete	zna ašeta
zna aše	zna achŏ	zna ašete

bě**achъ**, prosě**achъ**

Staroslověnština – slovesa

tože i Павыѣ glagolaaše .

jako korenъ vьsemu zъlu jestъ sьrebro'ubъstvъje

□ Павыѣ, -а, m.	= <i>Pavel (apoštol)</i>
□ glagolati, -ju, -ješi	= <i>mluvit, říkat</i>
□ korenъ, -e, m.	= <i>kořen</i>
□ vьsь, vьs'a, vьse	= <i>všechen (zájm.)</i>
□ zъѣ, zъla, zъlo	= <i>zlý (adj.)</i>
□ byti, jestъ, jesi	= <i>být</i>
□ sьrebro'ubъstvъje, -a, n.	= <i>touha po peněžích</i>

Staroslověnština – slovesa

i řeče imъ . trьpěšę vьsi

- rešti (reci), rekъ, řečeši = říci, povědět
- jь, ja, je = on, ona, ono (zájm.)
- trьpěti, trьpl'q, trьpiši = trpět
- vьsь, vьs'a, vьse = všechen (zájm.)

Staroslověnština – slovesa

participia (~ *příčestí*)

Staroslověnština – slovesa

participia (~ *příčestí*)

příčestí v nové češtině?

Staroslověnština – slovesa

participia (~ *příčestí*)

*Chtěl bych jmenovat Jan,
být přítel dívek a dam,
přicházet k nim nepozván
a odcházet nepoznán.*

(Buty)

Staroslověnština – slovesa

participia (~ *příčestí*)

Chtěl bych jmenovat Jan,
být přítel dívek a dam,
přicházet k nim ***nepozván***
a odcházet ***nepoznán***.

příčestí minulé

příčestí trpné

Staroslověnština – slovesa

participia (~ *příčestí*)

*Jana, **poznávši** Janovu povahu, vykoplá ho na ulici.*

***Znajíc** takové hejsky, neměla s ním slitování.*

Staroslověnština – slovesa

participia (~ *příčestí*)

= slovesná adjektiva (ve jmenném tvaru)

nejsou to finitní tvary, představují nějaký průvodní děj (podílejí se – *participují* – na významu věty), vyžadují tedy ve větě nějaké finitní sloveso (*jsem* *nepozván*, *byl* *jsem*)

Staroslověnština – slovesa

participia (~ *příčestí*)

přítomné činné	nt-ové	znajȋci (< *zna-ontj-)
minulé činné	s-ové	znavъši
	l-ové	zna ъ
přítomné trpné	m-ové	znamъ
minulé trpné	n/t-ové	znanъ / bitъ

Staroslověnština – slovesa

I-ové participium – doložen prakticky jen nominativ

– *plakaľ* (*plakala, plakalo*) = „*takový, který plakal*“

– tvoří perfektum (*jesť byľ*)

– plusquamperfektum (*bychъ byľ*)

– kondicionál (*bimъ byľ*)

– futurum (*bŏdŏ plakaľ*)

– základ pro (složená) adj.: *znalý, opilý, trpělivý*

jeho pokračováním v nč. je přičestí minulé („minulý čas“)

Staroslověnština – slovesa

n-ové & t-ové ptc. – doloženy zejm. 1. a 4. pád

– *bitъ* (*bita, bito*) = „takový, kterého (z)bili“

– tvoří pasivní konstrukce: *jesmъ bitъ*

– také základem pro (složená) adj.: *rozbitý, nalezený*

pokračováním v nč. je příč. trpné (slovesa v trpném rodu)

m-ové ptc. – velmi řídké už ve staroslověnštině

vědom, znám, nevidomý, pitomý, zřejmý, lakomý, (svědomí)

Staroslověnština – slovesa

nt-ové ptc. = základ pro pozdější přechodník přítomný

č.	<i>věda, vědouc, vědouce</i>	neskl. (pouze nom.)
stč.	<i>věda, vědúci, vědúce</i>	skloň. jako <i>jo/ja-km.</i>
zsl.	<i>věda, vědȳci, vědȳce</i>	– –
stsl.	<i>vědy, vědȳšti, vědȳšte</i>	– –

s-ové ptc. = základ pro pozdější přechodník minulý

prinesъ, prinesъši – *възвѣдѣвъ, възвѣдѣвъši*

Staroslověnština – slovesa

nt-ové i s-ové ptc.

–mají plné paradigma (všechny pády)

–také základem pro složená adj.: *vědoucí, přišedší*

nt-ové

I. a II. tř.: *nesy, nesȑšti, nesy* (zsl. *nesa, nesȑci...*)

III. tř.: *znaję, znajȑšti, znaję*

IV. tř.: *proseę, proseęšti, proseę* (zsl. *...proseęci...*)

m. *sy, sȑšta, sȑštu, sȑšťь, –, sȑšti, sȑštemь; (pl.) sȑšte...*

Staroslověnština – slovesa

molešte že se ne lichy glagolěte

(zsl. *modlęce (že) se...*) → (č. *modlíce se...*)

moliti se, mol'ę, moliši

= modlit se

lichy

= příliš, zbytečně (adv.)

glagoliti, glagol'ę, glagoliši

= mluvit, říkat

(*glagolěte* = imperativ)

Staroslověnština – slovesa

sěno (acc.) *dьnьsь sьšte*, a *utrě vь ogňь vьmětajemo*
(zsl. *sěno dьnьsь sьce...*)

sěno, -a, n.

= tráva

dьnьsь

= (adv.) dnes

byti, jesť, jesi

= být (nt-ové ptc. *sy, sьšti, sy*)

utrě

= (adv.) zítra (lok.sg. *utro, -a, n.*)

ogňь, -a, m.

= oheň

vьmětati, -ajь, -aješi

= vhodit, vřazovat

Cvičení

Jaký je rozdíl mezi staroslověňštinou a praslovanštinou?

Cvičení

Jaký je rozdíl mezi staroslověňštinou a praslovanštinou?

Vyjmenujte jihoslovanské jazyky.

Cvičení

Jaký je rozdíl mezi staroslověňštinou a praslovanštinou?

Vyjmenujte jihoslovanské jazyky.

*d^hongai >

Cvičení

Jaké slovesné formy reprezentují následující tvary?

jьgratъ (ženamъ) jьgrajоsamъ jьgraachomъ

znamъ (otročęta) znavъše znanъ

gъnati žena (stsl. ženy) žene

Cvičení

jьgrati, jьgrajǫ, jьgraješi

trapiti, trapl'ǫ, trapiši

jasti, jамь, jasi

klati, kol'ǫ, ko'eši

peci, pekǫ, pečeši (stsl. *pešti*)

– , bǫdǫ, bǫdeši